

Boekbesprekingen

Leerplan en leidraad voor het basisonderwijs op de Benedenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen. Onder redactie van Prof. dr. F. W. Prins e.a. Boek één 205 pagina's; boek twee 363 pagina's. Uitgever: Dijkstra's Uitgeverij, Zeist N.V., 1970.

Het is onmogelijk in kort bestek volledig recht te doen aan de belangrijke en rijk gevarieerde inhoud van dit 'studierapport', bestaande uit twee kloeke delen, en tot stand gekomen door de samenwerking van zeer vele deskundigen uit de Antilliaanse Onderwijswereld en een enkele uit Nederland.

De bijdragen van hen allen, geleverd in ongetwijfeld vele commissievergaderingen, zijn gebundeld door een 'Leerplancommissie', onder voorzitterschap van Prof. dr. F. W. Prins, in de vorm van door wisselende combinatie van leden van de Leerplancommissie geschreven hoofdstukken, waarbij Drs. J. van Bergeyk (thans gepromoveerd) de eindredactie verzorgde.

Het centrale onderwerp, waar de hele studie om cirkelt, is *het probleem van het taalonderwijs op de Nederlandse Antillen*, met name betreffende het basisonderwijs, maar dan geplaatst in het raam van een algehele onderwijsvernieuwing, die alle vakken van het lesrooster omvat.

Nog steeds worstelt men in de Antillen met het vraagstuk van *de voertaal*: moet men kinderen, die thuis en op straat alleen maar het 'Papiamentu' horen en leren spreken, op school *confronteren* – letterlijk: con-fronteren – met een onderwijs dat van meet af aan in alle vakken het Nederlands als voertaal gebruikt, gehanteerd door leerkrachten, die in zeer vele gevallen geen woord 'Papiamentu' verstaan, of moet men de kinderen *opvangen in hun eigen taal*, en dan langzamerhand het onderwijs in de Nederlandse taal daaraan toevoegen, waarna tenslotte het Nederlands voertaal kan worden? En als dit laatste het meest gewenst is, hoe moet dat dan gebeuren?

De Leerplancommissie als geheel ijvert zeer belijst – op zeer uitvoerige, en naar ik meen op pedagogisch en didactisch goed geadstrueerde gronden – voor een aanvangsonderwijs in de 'moeder-

taal', d.w.z. de moedertaal der Antilliaanse kinderen. Kenmerkend is daarbij dat de Leerplancommissie in haar publicatie ruimte laat voor meer dan een vorm van concretisering wat betreft het invoeren van de tweede taal, zoals duidelijk tot uiting komt in de bijdragen van respectievelijk *A. van Oirschot* in hoofdstuk 5 van 'Boek één', getiteld *'De Nederlandstalige school'* en van *Mej. Drs. A. C. Winkel* (thans mevr. Prins-Winkel) in hoofdstuk 6, getiteld *'De moedertaalschool'*.

Deze manier van werken vloeit trouwens voort uit het streven van de commissie, die zeer nadrukkelijk stelt, dat zij haar publicatie beschouwd wil zien 'als discussiemateriaal' voor allen die bij de problematiek van het Antilliaanse onderwijs betrokken zijn. De commissie hoopt dan ook dat deze discussie spoedig op intensieve wijze gevoerd zal worden, daarbij gesteund door het thans aanwezige pedagogisch-didactische bureau.

Het is helaas niet mogelijk een ook maar beknopt overzicht te geven van de vele bijdragen, die de beide delen vullen. Slechts dit:

'Boek een' begint met 'algemene beschouwingen', waaronder een 'historische schets' en een uiteenzetting over 'de organisatie van het Antilliaanse Onderwijs'. Daarna volgt een deel 'actuele problemen', en tenslotte wordt een grondige bespreking gewijd aan respectievelijk 'pedagogische, didactische, ontwikkelingspsychologische en sociologische uitgangspunten' voor een ingrijpende onderwijsvorming.

'Boek twee' concretiseert de gehele problematiek hiervan in een twee-en-twintig-tal bijdragen aangaande de verschillende vakken waaruit het onderwijs is samengesteld; geschreven door een groot aantal auteurs, ook niet-leden der Leerplancommissie.

Gaarne onderstreep ik de wens, waarmee de

Minister van Onderwijs, de heer O. R. A. Beaujou, zijn 'Ten geleide' van het tweede boek eindigt: 'Moge het jarenlange voorbereidende werk, het heerlijke enthousiasme waarmee het werd verricht en de deskundigheid waarop het kan bogen, serieus genomen worden en een beweging veroorza-

ken in de richting van de noodzakelijke vernieuwing van ons Antilliaans onderwijs'.

Het gaat hier immers, niet meer of minder, om de ontplooiingsmogelijkheden en een deel levensgeluk van zeer vele Antilliaanse kinderen.

H. Nieuwenhuis.

G. Berchert (Hrsg.): *Gesamtschulen in Nordrhein Westfalen*. Verlag Julius Beltz, Weinheim, 1971.

Het is een bundel van artikelen over verschillende aspecten van de zeven eerste Gesamtschulen in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen.

De door de auteurs behandelde thema's geven echter geen volledig beeld van de experimenten met dit nieuwe schooltype. Dat is volgens het voorwoord dan ook niet de bedoeling van deze bundel. Gestreefd is een aantal deelnemers van de zgn. Planungsgruppen verslag te laten doen over enkele interessante thema's rond de nieuwe schoolorganisatie en de bijbehorende curriculumontwikkeling. Hiermede wordt een stimulerend van soortgelijke ontwikkelingen in andere Gesamtschulen beoogd.

In 1969 werd in Nordrhein-Westfalen gestart met zeven Gesamtschulen en dit aantal breidt zich in de volgende jaren zeer snel uit, ook in de andere Duitse deelstaten.

De Gesamtschule start meestal na het vierde leerjaar van het basisonderwijs (Grundschule) en besrijft een periode van ongeveer 5 schooljaren.

Bij lezing wordt duidelijk, dat de ontwikkeling van dit nieuwe schooltype vooral tot stand is gebracht door samenwerking van de docenten zelf, gestimuleerd door zowel de regionale als centrale overheid.

Hoewel hulp van wetenschappelijke zijde niet overal in grote mate aanwezig was, is toch met voortvarendheid het vele werk aangepakt. Daarbij blijkt, dat in veel gevallen de recente wetenschappelijke gegevens en opvattingen zijn gaan doorwerken in de dagelijkse schoolpraktijk.

Opvallend in deze bundel is de grote mate van bereidheid tot samenwerking die de docenten hier hebben getoond. Dat heeft zich niet beperkt tot de eigen Gesamtschule, maar ook werden intensieve contacten met collega's van andere scholen onderhouden. Overigens was er in Nordrhein-Westfalen geen

centrale planning, zodat alle initiatieven uit de plaatselijke samenleving moesten komen.

Uitwisseling en bundeling van de ervaringen kan plaats vinden in de Arbeitskreis Gesamtschule in Nordrhein Westfalen.

In een twintigtal bijdragen krijgt de lezer een indruk van wat zoal tot stand kwam en met welke moeilijkheden men te kampen heeft gehad. Deze tussentijdse verslaggeving levert dan ook een aantal interessante gegevens op, die ook voor de Nederlandse situatie van enig belang kunnen zijn.

Een kleine greep uit de onderwerpen moge dit verduidelijken.

Er is een helder artikel over de organisatie van de didactische planning van het onderwijs in de Gesamtschule.

Problemen, die zich hebben voorgedaan bij de sociale coeducatie en bij de samenstelling van de leerlingengroepen worden uiteengezet.

Er is een beschrijving van de organisatie van het zgn. Groszgruppenunterricht en van enkele vormen van teamteaching.

In een drietal artikelen wordt weergegeven op welke wijze het onderwijs in de moedertaal gestalte heeft gekregen. Vermeldenswaardig is hier het artikel waarin wordt aangegeven op welke wijze taalkompensatie op de Gesamtschule wordt gegeven.

Didactische problemen van schoolvakken (w.o. natuurkunde, Engels, 'Politikunterricht') komen in afzonderlijke artikelen aan de orde.

Eveneens van belang is het artikel over de in Fröndenberg ontwikkelde modellen van differentiatie bij het wiskundeonderwijs.

De bundel lijkt van betekenis voor een ieder, die zich op een of andere wijze bezighoudt met de ontwikkelingen rond een Nederlandse middenschool.

N. A. J. Lagerweij.

Karlheinz Ingenkamp (Hrsg.), *Die Fragwürdigkeit der Zensurengebung*, Weinheim, 1971, 281 S, D.M. 16,80.

In deze bundel zijn een aantal deels klassieke (doorgaans Amerikaanse), deels recente en vermoedelijk in ons land weinig bekende (doorgaans Duitse) empiri-

sche studies verzameld over de problematiek van de beoordeling van schoolprestaties met behulp van cijfers. De artikelen zijn ondergebracht in een aantal

hoofdstukken waarin achtereenvolgens worden behandeld de geschiedenis van de cijferbeoordeling en het cijferrapport, de subjectieve foutenbronnen bij het geven van cijfers, de intraklassikale maatstaf bij het geven van cijfers, de cijferbeoordeling in de verschillende vakken en, tenslotte, de prognostische waarde van cijfers en rapporten.

In een inleiding van ongeveer 30 pagina's beklemtoont Ingenkamp dat cijfers en rapporten typische produkten zijn van de moderne absolutistische staat en de kapitalistische maatschappij. Gekoppeld aan de invoering van jaarklassen (in de betekenis van leerstofjaarklassen) moesten zij dienen 'um Staat und Wirtschaft leistungsfähigen und disziplinierten Nachwuchs zuzuführen'. In twee artikelen van Walter Dohse komt de rol van de staat en de economie als initiators van en als meest belanghebbenden bij de cijferbeoordeling en het jaarklassensysteem nog eens naar voren. De pedagogische motivering van deze praktijken in de school blijken bedenkselen achteraf te zijn. Ze doen evenwel nog steeds opgeld getuige een citaat in de bijdrage van Weiss ontleend aan een artikel in het tijdschrift *Schule und Psychologie* uit 1966: 'Jeder Schüler, nicht nur der beste, muss wissen, welchen Platz er nach seinen Leistungen innerhalb der Klasse einnimmt. Diese Platzziffer könnte auf den Zeugnis vermerkt werden. Dazu wäre für jeden Schüler eine Durchschnittsnote aufzustellen, bei deren Berechnung den Hauptfächern doppeltes Gewicht gegeben wird . . . Klassenlisten mit den Durchschnittsnoten sollten am Schwarzen Brett der Schule aufgehängt werden'.

De opgenomen studies leiden alle tot een methodische kritiek op het geven van cijfers als middel voor de pedagogische diagnostiek. Over de alternatieven

spreekt Ingenkamp zich in zijn begeleidend commentaar in zeer algemene bewoordingen uit. Kernpunt van zijn betoog is dat de leraar van zijn functie als enige diagnosticus en censor van het gedrag van de leerling moet worden ontlast; zijn huidige dubbelrol brengt hem in zijn taak als opvoeder voortdurend in conflict met zichzelf en roept ongezonde wedijver bij de leerlingen op. Hij acht de oplossing van dit conflict niet te liggen in de overgang van het systeem van interne naar externe toetsingen, maar veeleer in het verschaffen van objectieve maatstaven en toetsingsmiddelen aan de leerkracht om hem daardoor in staat te stellen tot een rechtvaardiger oordeel te komen.

In zijn inleiding analyseert de samensteller tevens de belangen van de leerling, de leerkracht, de opvoeder, de maatschappij en de staat bij de doelstellingen van het cijfersgeven die van vergelijkende, analyserende of prognostische aard kunnen zijn. In de bijdragen wordt aangetoond dat bij de huidige praktijk van het cijfersgeven in feite geen van deze doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd kan worden voor welke betrokkene dan ook.

Het boek bevat in totaal 22 studies en wordt afgesloten met een 12 pagina's beslaande literatuurlijst van Engelse, Amerikaanse, Franse en Duitse onderzoeken op dit gebied. Namen van Nederlandse auteurs zal men hier niet in aantreffen.

Het boek is vooral van belang voor hen die zich willen oriënteren in de kritiek, die vanuit empirisch wetenschappelijk onderzoek ingebracht is tegen een zeer belangrijk onderdeel van de huidige onderwijspraktijk.

S. de Witt